

[UTÓSZÓ]

“...szórnivalóm egyre fogy.
És szólnivalóm egyre gyűl”

KEDVES OLVASÓ!

Lapozgatni, forgatni, ízlelgetni, olvasni kell Szilágyi Domokos verseit, kalandozni a már ismert és a frissen felfedezett szövegek között!

A kötet módot ad arra, hogy kettős szerkesztési elve révén egyszerre mutakozzon meg a költő által jóváhagyott, kötetbe rendezett életmű és a versek kronológiája. Remény szerint a szövegek így életre kelnek, párhuzamok, motívumok rajzolódnak ki, váratlan helyeken születik párbeszéd vers és vers között.

A Szilágyi Domokos-versek a nyelvet önértékén kezelik: a nyelv a “bejárható világok” határa, a megismerés eszköze és lehetősége. A költészetére olyannyira jellemző idézés, mottó, parafrázis és szerepjátszás az áttételességet hangsúlyozza, azt, hogy szövegeken keresztül viszonyulunk a világhoz. Versei stilisztikai szinten kortalanok, nem az archaizálás, az utánzás, az idézés elsődleges, hanem a nyelv minden lehetséges eszközét igénybe-venni akarás.

Szövegei távolságtartást követelnek, az ismerős, evidensnek értett, érzett sorok az új szövegösszefüggésben relativizálódnak. (Így például a *Requiem* nyelvi leleményességben tobzódó szövege nem a könnyedség, felülemelkedés értelmében működik, hanem a halál felől nyelvi játékként olvasható a minden-ellenzser-kipróbálás küzdelme.)

Egymás mellett élnek a nagyívű kompozíciók, a polifónikus szerkezetek, amelyek rugalmasabb, nyitottabb olvasást kívánnak (sokszor a tipográfia szintjén is), és belefeledkedhetünk a rövidebb, magukba záruló, gyöngy-fínomságú formák magánuniverzumába.

A rendkívül tágas versvilág, különlegesen sokrétű versnyelv ellenére, a *magvait szét-szólni* kényszerülő *én* árvasága is szól a Szilágyi Domokos művekből. Az írás, a kimondhatóság, az Ige, az Ige elvesztése létkérdés. A *Törpe eclogában* azonban nem a végsőkig életbentartó verseket író Radnótit, hanem az alkotással a halált legyőzni, életet adni-írni nem tudó költőt olvashatjuk a sorokból: „Mégsem tudok írni ma rólad!”

„Ezen már nem lehet segíteni” – ahogy búcsúlevelében írta. 30 éve halt meg.

A KIADÁSRÓL

Szilágyi Domokos Összegyűjtött versei az alábbi kötetek alapján készült:

- Álom a repülőtéren*, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1962.
Új kenyér, Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest, 1963.
Csali Csöpp, Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest, 1965.
Szerelmek tánca, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1965.
Mese a vadászó királyfiról, Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest, 1966.
Garabonciás, Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest, 1967.
A láz enciklopédiája, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1967.
Búcsú a trópusoktól, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1969.
Erdei iskola, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1970.
Fagyöngy (Palocsay Zsigmonddal), Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1971.
Sajtóértekezlet, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972.
Felezőidő, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974.
Pimpipipáré (Vermesy Péterrel), Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.
Őregek könyve, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.
Tengerparti lakodalom, hátrahagyott versek, Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1978.
Válogatott versek és műfordítások – Kortársunk Arany János (vál., szerk.; utószó: Szakolczay Lajos), Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1979.
Kényszerleszállás, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1979.
A költő életei (Szilágyi Domokos 1938–1976), Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1986.
Élnem adjatok (szerk., utószó: Kántor Lajos), Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1990.
Visszavont remény, Szilágyi Domokos levelei Méliusz Józsefhez (jegyz., tan.: Ágoston Vilmos), Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1990.
Játszhatnám, Gyűjtemény a költő kéziratoss és eddig kiadatlan hagyatékából, (szerk., tan.:. Mészáros József) Tinivár Kiadó, Kolozsvár, 1996.

Kötetünk korpuszát Szilágyi Domokos (1938. Nagysomkút – 1976. Kolozsvár) életében megjelent verseskötetek adják, melyek közé ékelődnek a költő életében kötetbe nem került versek.

A költő életében megjelent kötetek esetében minden szempontból az általa jóváhagyott szövegváltozatot vettük figyelembe, ez a tördelésre, tipográfiára is vonatkozik. Így adódhat, hogy a *Bartók Amerikában* című vers kétszer szerepel könyvünkben, a *Szerelmek tánca* és a *Sajtóértekezlet*-féle változat is. Ilyen “ismétlés” (pl. *Hegyek, fák, füvek, Ballada éjjel*) néhány indokolt esetben fordul elő, ezeket a *Jegyzetek*ben említjük.

A *Sajtóértekezlet* című, Szilágyi Domokos által válogatott gyűjteményes kötetből csak az első közlések olvashatók a kötet-fejezet alatt. Azokat a változtatásokat, melyek egy-egy korábbi vers esetében történtek, a *Jegyzetek* jelzi az adott vers címénél. A kötet tartalomjegyzéke alapján összevethető, hogy mely verseket hagyta ki a költő az addig megjelent könyveiből.

A *Fagyöngy* című, Palocsay Zsigmonddal közösen írt kötetből mi csak a Szilágyi Domokos-verseket közöljük – pártalanul.

A *Pimpimpáré* című gyermekkönyv anyagából is csak azok a versek kerültek a kötet címmel jelzett fejezetbe, melyek az addigi kötetekben nem szerepeltek. A könyv tartalma a *Függelékben* megtalálható. Mivel a Vermesy Péterrel készített kötet zenei, oktató indíttatású, a verscímek sokszor zenei fogalmakra utalnak, ezért a könnyebb azonosíthatóság érdekében a *Tartalom*, ahol szükséges, a kezdősorokat is jelzi.

Könyvünk felépítését alapvetően az időrend adja. Ezért olvashatóak – szokatlan módon – a gyerekversek, valamint a hátrahagyott, kiadatlan, folyóiratokból előkerült versek “vegyesen”.

Ezt a megoldást több szempont indokolta.

Az életmű feltárása nem lezárt. Határozott kategóriákat felállítani nem lehet, egy-egy újabb adat, kézirat, levél, netán folyóiratbeli közlés felboríthatja a korábbi besorlást. (Erre példákat mi is találtunk, ezeket a *Jegyzetekben* jeleztük.) A *Kényszerleszállás* című kötet még a megjelenés évszámát sem, az *Élnem adjatok* csak évszámát közli, de a kiadás helyét nem. Ennek alapján megállapíthatatlan, hogy melyik fejezetbe lennének sorolandók. A *Tengerparti lakodalom* szerkesztett kötet, verseinek “keletkezése” szintén nem követhető ebből a szempontból. Ezért került – az alapvető szerkesztői elvnek ellentmondóan – zárt fejezetként a kötetek sorába.

A hátramaradt versek helyét tehát csak az időrend szabta meg. Az *Élnem adjatok*, *A költő életei*, *Játszhatnám* című kötetek, valamint egyes folyóiratközlések adatait vettem alapul. Egy-egy vers esetében H. Nagy Mária adott tájékoztatást. Azoknál a verseknél, amelyek folyóiratközlésekből kerültek a kötetbe, a közlés évszámát vettük figyelembe. Természetesen vannak versek, melyekhez a költő írt dátumot. Kivételes esetben levélbeli keltezés adott eligazítást. (A kikövetkeztetett dátum zárójelben, a költő keltezéseit zárójel nélkül szerepelnek a versek alatt. Az *Álom a repülőtéren* az egyetlen kötet, melyben Szilágyi jelezte a versek keletkezési idejét.)

A fejezeteken belül egyes évek alkotnak csoportot, egy-egy éven belül tematikai szempont szabta meg a sorrendet.

A versek keltezésében így is lehetnek valótlanságok. Ismeretlen folyóiratmegjelenés, vagy esetleges lappangó kézirat átírhatja a dátumot a versek alatt. A folyóiratbeli közlés pedig több havi, akár éves csúszást is jelenthet.

A kötetek közé ékelt hátramaradt verseket tartalmazó fejezeteknél igyekeztünk olyan időkeretet választani, amelyek kiegészítik a megjelent köteteket. Úgy véljük, jól illusztrálják a kötetek poétikai környezetét (sokszor a cenzúra működését), rávilágítanak a költői technikára, indokolják, aláhúzzák a kötetkompozíciókat. A kötetbeli s a kimaradt versek többnyire teljesen együtt, párhuzamosan keletkeztek és jelentek meg. Nem aszfalfiók-versekről van szó. Ezt olyan folyóiratmegjelenések is igazolják, melyekben kötetbe került s kiesett versek egy helyen szerepelnek. Így került például az Igaz Szóban (1969/12.) az egyetlen kötetbe válogatott vers (*Az kesergő tengerről*) mellé négy “elfeledett” darab (*Magasságos, ???, Mindörökké, Ahogy a hegy magasba*), vagy a Kortárs egyik 1973-as

számában (november) megjelent *Pokolra-késre* című vers, amit csak a *Tengerparti lakodalom*, s a *Szomorú*, amit a *Játszhatnám* kötetekben olvashattunk, míg a négy további darabot (*Éj és csend*, *Miért*, *Virágének*, *Szamár*) beválogatta a költő a *Felezőidőbe*.

Jelen kötet nem a kritikai kiadás igényével készült, így a versek első megjelenését, lelőhelyét nem adja meg, csak azoknak a költeményeknek esetében, amelyek elsőként kiadásunkban szerepelnek. Ugyancsak nem célunk a művek összes ismert szövegváltozatainak közlése, jelzése, a keletkezésre vonatkozó adatok ismertetése. Mindez egy kritikai kiadás feladata lehetne.

Tudjuk, hogy a Szilágyi Domokos *Összegyűjtött versei* című könyv korántsem *összes*, korántsem *teljes*, de bízunk benne, hogy kötetünk motiválja majd a kortársakat, kutatókat, irodalomtörténészeket – s tovább bővül a tartalomjegyzék!

Szilágyi Zsófia Júlia